

บทที่ 3

หลักการรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยของสถาบันการเงิน

เมื่อมีการกระทำความผิดในทางอาญา และได้เงินหรือทรัพย์สินมาจากการกระทำความผิด ผู้กระทำผิดจะไม่ต้องการให้บุคคลอื่นทราบถึงแหล่งที่มาของเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยผิดกฎหมาย คั้งนั้น ผู้กระทำความผิดจึงจำเป็นต้องปิดบังชุกซ่อนเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าว ซึ่งเป็น การช่วยปิดบังการกระทำความผิดของตนได้อีกด้วย หลังจากนั้นผู้กระทำความผิดจะค่อย ๆ เอาเงิน หรือทรัพย์สินเหล่านั้นออกมาใช้จ่าย เพื่อลวงให้บุคคลอื่นเข้าใจว่า เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวเป็น เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยสุจริตหรือชอบด้วยกฎหมาย วิธีการซึ่งบุคคลปกปิดแหล่งที่มาของ รายได้ซึ่งผิดกฎหมายแล้วบิดเบือนรายได้คั้งนั้น โดยทำให้ดูเหมือนว่าเป็นรายได้ที่ชอบด้วยกฎหมายนี้ เรียกว่า “การฟอกเงิน” แต่โลกปัจจุบันนี้ได้เจริญก้าวหน้าไปมาก จำนวนอาชญากรรมก็เพิ่มทวีมากขึ้น และพัฒนารูปแบบไปตามความเจริญทางด้านธุรกิจและเทคโนโลยี มีการร่วมกันกระทำความผิดเป็นกลุ่ม มีการก่อตั้งขึ้นเป็นองค์กร มีการจัดองค์กรที่สลับซับซ้อน มีการตัดตอน แบ่งแยกหน้าที่กันทำ และนอกจากนี้ ยังมีองค์กรอาชญากรรมหลายองค์กรที่ได้ขยายขอบเขตของ องค์กรเข้าไปประกอบอาชญากรรมระหว่างประเทศ และติดต่อกับองค์กรอาชญากรรมอื่น ๆ โดย มีผลประโยชน์ร่วมกัน¹ จึงได้เกิดความคิดที่จะยับยั้งการกระทำดังกล่าว โดยวิธีการสืบหาแหล่งที่มา ของเงินหรือทรัพย์สินที่เกิดจากการกระทำความผิด (Identification)² ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำลายแหล่ง เงินทุนหรือแหล่งเศรษฐกิจของอาชญากรเพื่อไม่ให้เงินเหล่านั้นที่ได้มาจากการกระทำความผิดไป ประกอบอาชญากรรมต่อไป

3.1 ความหมายของการฟอกเงิน

คำว่า “การฟอกเงิน” (Money Laundering) เป็นถ้อยคำซึ่งเป็นที่รู้จักกันมากกว่าหกสิบปี ในเหล่าองค์กรอาชญากรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกล่าวกันว่าผู้ที่คิดค้นแนวความคิดของ การฟอกเงินดังกล่าวนี้ ได้แก่ นายเมเยอร์ แลนสกี (Meyer Lansky) อันมีหลักการเกี่ยวกับการนำ

¹จำแลง กุลเจริญ, “กฎหมายป้องกันการฟอกเงิน,” ตุลพาห 41, 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2537) : 15.

²สุทธิชัย จิตรวานิช, “กฎหมายเกี่ยวกับการฟอกเงินของประเทศไทย,” ตุลพาห 42, 4 (ตุลาคม - มีนาคม 2538) : 151.

เงินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือที่มักเรียกกันโดยทั่วไปว่า “เงินสกปรก” (dirty money) มาผ่านกระบวนการทางพาณิชย์กรรมหรือธุรกรรม เพื่อให้กลายเป็นเงินที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือที่เรียกกันว่า “เงินสะอาด” (clean money) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการขจัดร่องรอยของผลประโยชน์ซึ่งเกิดจากการกระทำอันผิดกฎหมาย โดยผ่านขั้นตอนของการโอนและธุรกิจต่าง ๆ เพื่อให้จำนวนผลประโยชน์เดียวกันดังกล่าวกลายเป็นรายได้ที่ชอบด้วยกฎหมายในที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่า “การฟอกเงิน” เป็นเล่ห์เหลี่ยมเพื่อการสร้างและปกปิดผลประโยชน์อันมหาศาล ซึ่งมีที่มาจากการประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ เช่น การค้ายาเสพติด การฉ้อโกง การค้าสินค้าเถื่อน การลักพาตัว การค้าอาวุธเถื่อน การก่อการร้าย และการหลีกเลี่ยงภาษีเป็นต้น³

ในปัจจุบันมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “การฟอกเงิน” ไว้หลากหลายดังนี้

“การฟอกเงิน” (Money Laundering) คือ การเปลี่ยนเงินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่สุจริตให้กลายเป็นเงินที่ได้มาโดยถูกต้องกฎหมายหรือพิสูจน์ไม่ได้ว่าทุจริต การฟอกเงินนั้นจะเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมร้ายแรงต่าง ๆ อาชญากรรมเศรษฐกิจ รวมทั้งการค้ายาเสพติด ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดกฎหมายซึ่งส่วนมากเป็นผู้ค้ายาเสพติดไม่ต้องการให้ผู้อื่นทราบที่มาของทรัพย์สิน จึงจำเป็นต้องใช้วิธีปิดบังหรือซุกซ่อนทรัพย์สิน อันจะช่วยปิดบังการทำความผิดของตน นอกจากนี้ทรัพย์สินที่ได้เปลี่ยนสภาพกลายเป็น “เงินสะอาด” แล้วผู้ค้ายาเสพติดก็สามารถใช้เป็นทุนในการขยายเครือข่ายอาชญากรรมยาเสพติด และคุ้มครองความมั่นคงให้กับอาชญากรรมดังกล่าวของตนได้อีกด้วย นอกจากนี้ทรัพย์สินที่ได้เปลี่ยนสภาพกลายเป็น “เงินสะอาด” แล้วผู้ค้ายาเสพติดก็สามารถใช้เป็นทุนในการขยายเครือข่ายอาชญากรรมยาเสพติด และคุ้มครองความมั่นคงให้กับอาชญากรรมดังกล่าวของตนได้อีกด้วย⁴

“การฟอกเงิน” (Money Laundering) คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยผิดกฎหมายหรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายให้เสมือนหนึ่งว่าเป็นเงินที่ได้มาโดยชอบ หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “การฟอกเงิน” (Money Laundering) เป็นกระบวนการซึ่งกระทำโดยบุคคลต่อทรัพย์สินเพื่อปกปิดแหล่งที่มาของรายได้ที่ผิดกฎหมาย และทำให้รายได้นั้นมีที่มาโดยชอบด้วย

³ไชยยศ เหมะรัชตะ, มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, (เอกสารวิจัยส่วนบุคคลลักษณะวิชาการทางการเมือง วิทยาลัยป้องกันและราชอาณาจักร หลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร ภาครัฐร่วมเอกชน รุ่น 9, 2539 - 2540), หน้า 1.

⁴ศูนย์บริการข้อมูลทางกฎหมาย, การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน,เอกสารเผยแพร่ ลำดับที่ 1, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สิงหาคม 2537, หน้า 1.

กฎหมาย และยังหมายความรวมไปถึงการเปลี่ยนเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่สุจริตให้กลายเป็นเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย^๑

“การฟอกเงิน” (Money Laundering) คือ การเปลี่ยนเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดกฎหมาย โดยตรงเป็นสิ่งอื่น แล้วนำสิ่งนั้นไปเปลี่ยนต่อโดยทำให้ถูกกฎหมาย เช่น นำเงินที่ได้จากการกระทำความผิดไปเข้าธนาคาร ไปซื้อเช็คเดินทางไปซื้อหุ้น ไปซื้อบ้านที่ดินแล้วขายสิ่งเหล่านี้ไปก็จะได้เงินใหม่ที่มีใช้เงินก้อนเดียวกันกับเงินที่ได้มาแต่แรก^๒

สำหรับความหมายของคำว่า “การฟอกเงิน” ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 บัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา 5 “ผู้ใดโอน รับโอน หรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อชุกซ่อนหรือ ปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้น หรือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าก่อน ขณะ หรือหลังการกระทำความผิดมิให้ต้องรับโทษหรือรับโทษน้อยลงในความผิดมูลฐาน หรือกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริงการได้มา แหล่งที่ตั้งการจำหน่าย การโอน การได้สิทธิใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฟอกเงิน”

จากบทบัญญัติดังกล่าว เห็นได้ว่าการกระทำความผิดฐานฟอกเงินตามกฎหมายไทยนั้น นอกจากการ โอน รับโอน หรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อชุกซ่อนหรือปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้น ๆ ดังที่บัญญัติไว้แล้ว การกระทำความผิดฐานฟอกเงินยังรวมถึงการช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าก่อน ขณะ หรือหลังการกระทำความผิดมิให้ต้องรับโทษหรือรับโทษน้อยลงในความผิดมูลฐาน ก็ให้ถือว่ามีความผิดฐานฟอกเงินด้วยเช่นเดียวกัน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า “การฟอกเงิน” (Money Laundering) คือ การนำเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด มาเปลี่ยน หรือ โอน หรือแปรสภาพให้เป็นเงินหรือทรัพย์สินที่ชอบด้วยกฎหมาย

^๑ สี่หนาด ประชวรรัตน์, คำอธิบายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (กรุงเทพฯ : ส. เอเซียเพลส, 2542), หน้า 61.

^๒ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, “สิ่งที่ควรคำนึงเกี่ยวกับกฎหมายฟอกเงิน”, รวมบทความและสารานุกรมเกี่ยวกับกฎหมายฟอกเงิน (กรุงเทพฯ : กองนิติการสำนักงานป.ป.ส. สำนักนายกรัฐมนตรื, 2542), หน้า 87.

3.2 รูปแบบการฟอกเงิน

การฟอกเงิน หรือการแปรสภาพ “เงินสกปรก” ที่ได้มาจากการกระทำความผิดให้ดูเสมือนว่าเป็น “เงินสะอาด” นี้มีวิธีการอันหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการฟอกโดยผ่านธนาคาร สถาบันการเงิน หรือตลาดหุ้นซึ่งเป็นแนวทางที่นิยมใช้กันมาก หรือแม้กระทั่งการใช้ “โพยก๊วน” ซึ่งเป็นวิธีการฝากเงินไปให้ญาติ พี่น้อง ในประเทศจีนสมัยก่อน โดยการเขียนตัวอักษรจีนโบราณสามหรือสี่คำลงในกระดาษ อันเป็นรหัสที่รู้จักกันในกลุ่มผู้ประกอบการว่าให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือโพยก๊วนนี้

เนื่องจากเงินที่นำมาฟอกนั้นมีจำนวนมากมหาศาลทำให้ผู้ฟอกเงินนั้น ต้องจัดสรรเงินเป็นส่วน ๆ และใช้วิธีการฟอกเงินหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อมิให้เป็นที่ยึดและยึดติดจากนั้นจึงนำเงินที่ได้จากการฟอกมารวมกัน หรือนำมารวมกับเงินที่สะอาด หรือผ่านกระบวนการทางธุรกิจ และนำไปใช้ประกอบอาชีพการงานในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป รูปแบบและวิธีการฟอกเงินจึงถูกปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ตลอดจนการใช้ตำแหน่งหน้าที่อันเป็นช่องทางในการดำเนินงาน ซึ่งทำให้การฟอกเงินนั้นมีความซับซ้อนมากขึ้นยากแก่การตรวจพบ

รูปแบบและวิธีการของการฟอกเงินสามารถจำแนกได้ดังนี้⁷

ก. การนำเงินสดติดตัวออกนอกประเทศ

เป็นการนำเงินสดที่ได้มาโดยไม่สุจริตนั้นติดตัวหรือนำไปใช้จ่ายในต่างประเทศแต่โดยที่การโยกย้ายเงินสดที่ได้รับจากการค้าขายเสพติดหรืออาชญากรรมอื่น ๆ เป็นได้ด้วยความยากลำบาก เนื่องจากมีจำนวนมาก และธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินสดจำนวนมาก ๆ อาจจะถูกพ่งเล็งได้ง่าย นอกจากนี้ทางการของบางประเทศยังมีมาตรการกำกับควบคุมการทำธุรกรรมด้วยเงินสดอย่างเข้มงวด ดังนั้น การใช้เงินสดที่ได้มาโดยไม่สุจริตจึงกระทำเฉพาะในบางประเทศที่ไม่เข้มงวดในการใช้เงินสดในการทำธุรกิจด้านการเงิน หรืออาศัยการนำเงินสดผ่านทางพรมแดนระหว่างประเทศ โดยติดสินบนเจ้าพนักงานซึ่งเป็นการเสี่ยงภัยอย่างมาก

ข. การฝากเงินกับสถาบันการเงินในประเทศ

เป็นวิธีหลักโดยทั่วไปที่นิยมใช้ในการฟอกเงิน ซึ่งการฝากเงินมักจะใช้นามแฝงหรือใช้ชื่อปลอมเพื่อมิให้สามารถสืบสาวหาเจ้าของที่แท้จริงได้ วิธีการนี้นิยมใช้ในประเทศที่ไม่เข้มงวดต่อการเปิดเผยชื่อที่แท้จริงของเจ้าของธุรกิจหรือเจ้าของบัญชี และไม่มีการให้รายงานถึงธุรกรรมที่มี

⁷ ศูนย์บริการข้อมูลทางกฎหมาย, การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, เอกสารเผยแพร่ ลำดับที่ 1, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สิงหาคม 2537, หน้า 1-2.

มูลค่าค่อนข้างสูงอันเป็นจุดอ่อนและทำให้เกิดความสะดวกในการใช้สถาบันการเงินเพื่อการฟอกเงินได้

ค. การส่งเงินสดหรือโอนเงินออกนอกประเทศ

เป็นการนำเงินสดไปฝากไว้ในประเทศที่ไม่มีการควบคุมระบบธนาคารหรือสถาบันการเงินอย่างเข้มงวด เพื่อให้เงินที่ผิดกฎหมายเข้าไปอยู่ระบบการเงินของประเทศนั้น และโอนเงินกลับไปสู่ผู้ค้ายาเสพติดหรืออาชญากรโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทางโทรคมนาคม (wire transfer) เป็นต้น เงินที่ผิดกฎหมายก็จะแปรสภาพเป็นเงินที่ถูกต้องตามกฎหมาย อันเป็นจุดอ่อนของประเทศที่ไม่เข้มงวดเรื่องการนำเงินสดออกนอกประเทศ

ง. การจัดตั้งบริษัทหรือกิจการขึ้นบังหน้า

เป็นการที่ผู้ค้ายาเสพติดหรืออาชญากรปกปิดแหล่งที่มาและความเป็นเจ้าของเงินที่ได้มา โดยผิดกฎหมายด้วยการจัดตั้งหรือซื้อกิจการในต่างประเทศ เช่น ในประเทศที่เป็นเขตปลอดภาษี เป็นต้น แล้วให้กิจการในประเทศของตนกู้ยืมหรือซื้อสินค้าจากกิจการในต่างประเทศดังกล่าวในราคาแพง

จ. อื่น ๆ

นอกจากวิธีการดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีวิธีการอื่น ๆ อีกมาก เช่น นำเงินไปซื้อกิจการที่มีผลประกอบการขาดทุนแต่ธุรกิจมีรายรับเป็นเงินสด เช่น โรงแรม กิจการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ภัตตาคาร ร้านค้าปลีก เป็นต้น ซึ่งต่อไปธุรกิจเหล่านี้ก็จะกลับฟื้นขึ้นเพราะอาศัยดอกผลจากเงินผิดกฎหมายดังกล่าว หลังจากนั้นจึงค่อยถ่ายเทเงินออกไปใช้ หรือนำเงินไปซื้อตราสารที่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ ซึ่งตราสารนั้นไม่มีการควบคุมจากสถาบันการเงินผู้ออกทำให้ยากแก่การสืบหาผู้ที่ซื้อและผู้รับเงินตามตราสารนั้น นอกจากนี้แล้วปัจจุบันเทคโนโลยีทางการสื่อสารได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้การโอนเงินในระบบสื่อสารทางอากาศมีการควบคุมน้อยกว่าการโอนเงินสด การโอนเงินต่าง ๆ จะไม่มุ่งเน้นที่ความรวดเร็วแต่ประการเดียว พนักงานโอนเงินจะไม่รู้จักลูกค้าและไม่ทราบวัตถุประสงค์ในการโอนเงิน ดังนั้น วิธีการดังกล่าวจึงอาจเป็นช่องทางหลบซ่อนเงินผิดกฎหมายหรือการทุจริตของนักฟอกเงินได้เป็นอย่างดี

3.3 แหล่งที่มาของการฟอกเงิน^๑

1. จากวงการเมือง

การเมืองเป็นที่มาของผลประโยชน์ระดับชาติ ซึ่งจะมีผลประโยชน์ที่มีใช้ตัวเงินรวมทั้งเงินที่ได้มาโดยไม่สุจริตไหลเวียนเข้ามามากมาย เพราะฉะนั้นเงินและผลประโยชน์ที่ได้มาทางการเมืองโดยไม่สุจริตจึงเป็นแหล่งสำคัญสำหรับการฟอกเงิน

2. เงินที่ได้จากการฉ้อโกง

บุคคลหรือนิติบุคคลบางรายมีวิธีหาเงินโดยไม่ชอบหลายวิธี เช่น การเล่นเกมแชร์ลูกโซ่ หรือวิธีการหลอกลวง ให้มาร่วมลงทุนเพื่อหวังกำไรที่เป็นไปไม่ได้หรือเก็งกำไรจากการเล่นหุ้นของสถาบันการเงินทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. เงินจากวงการพนัน

วงการพนันต่าง ๆ ทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายมีเงินเดินสะพัดมากมาย แหล่งนี้จึงเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดเงินเป็นจำนวนมาก เงินที่ได้จากการวงการพนันเป็นเงินที่จะต้องนำไปฟอก เช่นเดียวกันแต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเงินจากแหล่งนี้ผิดกฎหมายทั้งหมดเพียงแต่ไม่ต้องการเปิดเผยว่ามีจำนวนเท่าไร

4. เงินจากการค้ายาเสพติด

แหล่งเงินจากการค้ายาเสพติดเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดถือเป็นเงินที่สกปรกที่สุด และมีจำนวนเพิ่มขึ้นตลอดเวลาซึ่งเป็นปัญหาที่ทั่วโลกกำลังประสบอยู่

5. เงินสินบน

คนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการรับสินบน หรือการรับสินบนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องในความรู้สึกของคนทั่วไปถึงแม้ว่าการรับสินบนนั้นจะถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม เช่น รายได้จากสินบนนำจับหรือสินน้ำใจที่ได้จากการทำอะไรให้แล้วมีค่าตอบแทน ดังนั้น จึงมีการนำเงินสินบนมาฟอกเช่นเดียวกัน

6. เงินจากบริษัท

บริษัทใหญ่ ๆ ที่มีรายได้เป็นจำนวนมาก เช่น บริษัทน้ำมัน บริษัทแร่และทรัพยากรธรรมชาติเป็นบริษัทที่ถูกกฎหมายแต่ไปตั้งอยู่ในประเทศที่ไม่มีความมั่นคงทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เช่น ประเทศแถบละตินอเมริกาหรือประเทศที่ด้อยพัฒนาในแอฟริกาบางประเทศ จึงมีการนำเงินที่ได้จากประเทศเหล่านี้ไปไว้ยังแหล่งอื่นเพื่อปิดบังที่มาและจำนวนเงิน

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า 3-4.

7. เงินส่วนตัวที่ต้องปกปิด

เป็นเงินที่ต้องนำมาพอกด้วยเหตุผลส่วนตัว เช่น เงินมรดกซึ่งจะกันไว้เพื่อไม่ให้ญาติพี่น้องรับรู้ หรือเงินที่กันไว้เพื่อสร้างฐานอำนาจ หรือผลประโยชน์ให้บุคคลใดหรือคนกลุ่มใด โดยเฉพาะ

8. เงินจากกลุ่มเศรษฐกิจ

เป็นเงินที่ได้มาโดยถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย เช่น เงินที่ได้มาจากการรับสัมปทาน ได้แก่ การได้สัมปทานผูกขาด หรือการได้สัมปทานในบางเรื่องที่ไม่ถูกต้อง อันหมายถึงเงินที่บุคคลเหล่านี้รับหรือจ่ายไปอย่างผิดกฎหมายจากสัมปทานนั้น

9. เงินจากภาครัฐ

เงินที่รัฐหรือประเทศต่าง ๆ เป็นเจ้าของนำไปเก็บไว้เพื่อเอาไปทำการอื่นต่อไปโดยไม่อยากให้ใครรู้ที่มาและที่ไปของจำนวนเงิน เช่น เงินค่าน้ำมัน เงินราชการลับ เงินค่าสัมปทานต่าง ๆ เป็นต้น

10. เงินนอกระบบอื่น ๆ

หมายถึง เงินที่ได้มาจากทางอื่นนอกเหนือจากที่กล่าวแล้ว

ในปัจจุบันแนวคิดในการดำเนินการก่ออาชญากรรมรูปแบบใหม่ ที่จะต้องดำเนินการในลักษณะที่ผสมผสาน คือ บุคคล ขบวนการ และเงินได้ เงินได้ของอาชญากรรมที่ได้มาจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หรือจากยาเสพติดก็คืบแล้วแต่สร้างผลตอบแทนอย่างมากมายให้แก่อาชญากร เงินได้เหล่านี้หลังจากการผ่านกระบวนการเปลี่ยนสภาพ ซึ่งมักจะอาศัยสถาบันการเงินหรือธุรกิจรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ก็จะมีการนำย้อนกลับไปเป็นทุนในการกระทำความผิดอีกหลายลักษณะวัฏจักรของการกระทำความผิด ซึ่งจะหมุนเวียนอยู่ระหว่างการก่ออาชญากรรมผลตอบแทน การแปรสภาพผลตอบแทน และการย้อนกลับไปกระทำความผิดใหม่⁹

จากแนวคิดดังกล่าว จึงได้มีการออกกฎหมายกำหนดให้มีการรายงานธุรกรรมหรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมต่อหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการปราบปรามการฟอกเงิน และประเทศไทยเองก็ได้นำมาบัญญัติเป็นกฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยมีการกำหนดให้สถาบันการเงิน สำนักงานที่ดินและผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการลงทุนหรือการเคลื่อนย้ายเงินทุน ต้องรายงานธุรกรรมบางอย่างที่ถูกค้ำมาทำธุรกรรมกับตนโดยให้รายงานต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือกรณีที่มีการทำธุรกรรมที่มีเหตุอัน

⁹วีระพงษ์ บุญโยภาส, “ประเทศไทยกับร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการปกปิดหรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด,” อุลพาห 44, 4 (กรกฎาคม – สิงหาคม 2537) : 82.

ควรสงสัย สถาบันการเงินจะต้องทำบันทึกตามแบบที่กำหนดเพื่อรายงานให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทราบ อันเป็นมาตรการพิเศษที่สืบสาวไปถึงต้นตอของการกระทำความผิดมูลฐาน นอกจากนี้สถาบันการเงินยังต้องให้ลูกค้าแสดงตนและจัดทำบันทึกการแสดงตนของลูกค้าไว้ หากสถาบันการเงินหรือหน่วยงานดังกล่าวฝ่าฝืนไม่รายงานธุรกรรมที่กำหนดให้ต้องรายงานก็จะมีโทษ

3.4 หลักการธุรกรรมและธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำการรายงานธุรกรรมตามที่กฎหมายกำหนดต่อหน่วยงานที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดประเภทของธุรกรรมที่ต้องรายงานต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทธุรกรรมที่ต้องรายงานออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ธุรกรรมทั่วไปที่ต้องรายงาน หมายความว่า เป็นธุรกรรมที่ทำกันตามปกติทั่วไป แต่มีลักษณะเข้าเงื่อนไขตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมนั้นต้องรายงานการทำธุรกรรมดังกล่าว

2. ธุรกรรมที่มีลักษณะที่ต้องรายงาน ซึ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเรียกธุรกรรมประเภทนี้ว่า ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย ธุรกรรมประเภทนี้จะเป็นการทำธุรกรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ให้มีการรายงานการทำธุรกรรม โดยทำให้มีลักษณะของธุรกรรมไม่เข้าหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมนั้นต้องรายงาน

3.4.1 ความหมายและประเภทของธุรกรรม

ธุรกรรม โดยทั่วไปคำว่า “ธุรกรรม” ใช้กันทั่วไปในธุรกิจการเงินการธนาคารอยู่แล้ว เช่น การฝาก ถอน หรือโอนเงิน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามมาตรการของกฎหมาย พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของธุรกรรมไว้ดังนี้

“ธุรกรรม หมายความว่า กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำนิติกรรม สัญญา หรือการดำเนินการใด ๆ กับผู้อื่นทางการเงิน ทางธุรกิจ หรือการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน”

คำว่า “ธุรกรรม” ในพระราชบัญญัตินี้ อาจเปรียบเทียบกับได้กับคำว่า Financial Transaction ตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของสหรัฐอเมริกา (Money Laundering Control Act of 1986 – MLCA) ซึ่งมีการร่างไว้อย่างไม่รัดกุมนัก และมีการตีความ

ค่อนข้างจะกว้าง ครอบคลุมแทบทุกอย่างที่เป็นการจำหน่ายจ่ายโอน (Disposition) ซึ่งกระทำต่อทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด¹⁰ ตามความหมายของธุรกรรมดังกล่าว จึงแยกการทำธุรกรรมออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้เป็น 3 ประเภท คือ¹¹

1. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำนิติกรรม สัญญา หมายถึง การกระทำกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับการใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมาย และด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลเพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิหรือการกระทำกิจกรรมใด ที่มีลักษณะเป็นนิติกรรมหลายฝ่าย ซึ่งเกิดขึ้น โดยการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป แต่ละฝ่ายอาจจะเป็นบุคคลเดียว หรือหลายคนรวมกันเป็นฝ่ายเดียวกันก็ได้ เช่น การดำเนินการเกี่ยวกับการทำสัญญาซื้อขาย การทำพินัยกรรม การเช่าหรือจำนองทรัพย์สิน เป็นต้น

2. การดำเนินการใด ๆ กับผู้อื่นทางการเงิน ทางธุรกิจ หมายถึง กิจกรรมที่เป็น การกระทำหรือดำเนินการใด ๆ กับบุคคลอื่นในทางการเงิน หรือในทางธุรกิจ เช่น การซื้อขาย ตัวแลกเปลี่ยน การซื้อเงินตราต่างประเทศ

3. การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน หมายถึง กิจกรรมที่เป็นการกระทำหรือดำเนินการใด ๆ กับทรัพย์สิน เช่น การขายที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง หรือเครื่องเพชร เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ประเภทของธุรกรรมดังกล่าวข้างต้น คือ ธุรกรรมที่มีมูลค่าเกินกว่า ที่กฎหมายกำหนดคนนั้นไม่มีปัญหาเท่าใด เพราะสถาบันการเงินหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ต้องรายงานตามที่กฎหมายกำหนด ถ้าธุรกรรมที่ทำขึ้นมีเงินสดตั้งแต่ 2 ล้านบาทหรือกว่านั้นขึ้นไป หรือการทำธุรกรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีมูลค่าตั้งแต่ 5 ล้านบาทหรือกว่านั้นขึ้นไป ต้องรายงานธุรกรรมดังกล่าวต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

3.4.2 ความหมายธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 3 บัญญัตินิยาม คำว่า ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า

“ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย หมายความว่า ธุรกรรมที่มีความซับซ้อนผิดไปจากการทำธุรกรรมในลักษณะเดียวกันที่ทำกันอยู่ตามปกติ ธุรกรรมที่ขาดความเป็นไปได้ในเชิง

¹⁰นิกร เกริกกุล, การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ทฤษฎี กฎหมาย และแนวปฏิบัติ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ Translator at law.com, 2543), หน้า 101.

¹¹สีหนาท ประยูรรัตน์, คำอธิบาย พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (กรุงเทพฯ : ส.เอเชียเพลส, 2542), หน้า 18.

เศรษฐกิจ ธุรกิจที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากระทำขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐาน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้ง” จากบทบัญญัติดังกล่าวแยกสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ธุรกิจที่มีความซับซ้อนผิดไปจากการทำธุรกรรมในลักษณะเดียวกันที่ทำกันอยู่ตามปกติ
2. ธุรกิจที่ขาดความเป็นไปได้ ในเชิงเศรษฐกิจ
3. ธุรกิจที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากระทำขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยง มิให้ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือ
4. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐาน คือ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการชักออกหรือฉ้อโกง หรือประทุษร้ายต่อทรัพย์สินหรือกระทำโดยทุจริตตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ฯ ความผิดเกี่ยวกับการกรรโชก ฯ ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบหนีศุลกากร ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้ง

ธุรกิจที่มีเหตุอันควรสงสัยก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้เกี่ยวข้อง คือ สถาบันการเงิน สำนักงานที่ดิน รวมทั้งผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับการดำเนินการหรือให้คำแนะนำในการทำธุรกรรมที่เกี่ยวกับการลงทุนหรือการเคลื่อนย้ายเงินทุน แต่เนื่องจากการรายงานทำธุรกรรมประเภทที่มีเหตุอันควรสงสัยนั้นไม่มีกฎระเบียบใด ๆ วางแนวทางในการพิจารณาไว้อย่างชัดเจน อันเป็นหลักการสากลซึ่งเปิดช่องให้แก่ผู้เกี่ยวข้องใช้ประโยชน์และดุลพินิจของตนเองได้ให้สอดคล้องกับเทคนิควิธีของการฟอกเงินที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา¹²

ดังนั้น กรณีของธุรกิจที่มีเหตุอันควรสงสัยนั้นอาจทำให้สถาบันการเงินหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องประสบปัญหาว่าหลักเกณฑ์ใดที่จะถือว่าเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย ซึ่งถ้าพิจารณานิยามของกฎหมายแล้วก็ยังเป็นเพียงแนวทางกว้าง ๆ ที่ต้องอาศัยความสังเกตของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์การทำธุรกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายวางไว้หรือไม่ อย่างไรก็ตามก็ได้มีการวางแนวทางในการพิจารณาว่าธุรกรรมใดเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยไว้ดังนี้

¹²นิกร เกริกกุล, การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ทฤษฎี กฎหมาย และแนวปฏิบัติ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ Tranlator at law.com, 2543), หน้า 101 – 102.

3.4.2.1 ลักษณะเบื้องต้นของธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย

จากความหมายในบทนิยามดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้แนวทางเบื้องต้นในการพิจารณาว่าธุรกรรมลักษณะใดบ้างที่จะถือว่าเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยแก่ผู้มีหน้าที่ในการรายงานการทำธุรกรรมที่น่าสงสัยไว้ ซึ่งได้แก่ ธุรกรรมซึ่งมีลักษณะและตัวอย่าง ดังต่อไปนี้¹³

- มีความซับซ้อนผิดปกติ (Unusual or Unjustified Complexity) โดยทั่วไปการทำธุรกรรมในการดำเนินธุรกิจสุจริตใด ๆ ย่อมต้องการรูปแบบที่ง่าย รวดเร็ว และเป็นที่ยอมรับกันในแวดวงธุรกิจแต่บุคคลซึ่งมีเจตนาทุจริตต้องการฟอกเงินที่ได้มาจากการกระทำผิดกฎหมาย ต้องการสร้างความสับสนให้แก่ผู้ซึ่งติดตามตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบดังกล่าว จึงจงใจทำให้ ธุรกรรมนั้นซับซ้อนไปกว่าที่คนทั่ว ๆ ไปกระทำกันเพื่อหลบเลี่ยงหรือเบนความสนใจ หรือเจตนาสร้างความยากลำบากให้เกิดขึ้นในการติดตามร่องรอยในการกระทำความคิด เช่น¹⁴ มีการเปิดบัญชีเงินฝากโดยพยายามที่จะปกปิดรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ฝากหรือไม่ยอมให้ข้อมูลส่วนตัวซึ่งธนาคารเห็นว่าจำเป็น, มีการเปิดบัญชีเงินฝากหลายบัญชี โดยซื้อเดียวหรือหลายซื้อ และมีการฝากเงินเข้าบัญชีจำนวนมากครั้ง แต่แต่ละครั้งยอดฝากไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้ธนาคารรายงานการทำธุรกรรม ให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทราบ, มีความพยายามที่จะแลกธนบัตรใบย่อย ๆ จำนวนมาก เปลี่ยนเป็นธนบัตรใบใหญ่ซึ่งมีลักษณะที่อาจทำให้สงสัยได้ว่า เป็นความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการถือเงินสดจำนวนมากเพื่อประโยชน์ในการซ่อนเงินหรือไม่ให้เปลืองเนื้อที่ในการขนเงิน, มีการนำเงินจำนวนน้อย ๆ เข้ามาฝากเป็นจำนวนมากมาผ่านทาง การโอนเงินหรือตัวเงินแล้วต่อมามีการถอนด้วยการ โอนเงินเป็นจำนวนมากไปยังเมืองอื่นหรือประเทศอื่น

- ขาดความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจ (No economic justification) การทำธุรกิจตามธรรมดาจะต้องมีการคิดคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนหรือกำไร แต่การฟอกเงินเป็นกิจกรรมที่อาชญากรประสงค์จะให้เกิดผล คือ ทำให้เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบหรือเงินสกปรก ดูเหมือนเงินสะอาด เป็นสำคัญเพื่อให้ประสบผลดังกล่าวจึงอาจเห็นได้ว่า ในการทำธุรกรรมนั้นมีแต่จะขาดทุนหรือเห็นชัดว่าไม่มีใครคิดจะทำธุรกิจนั้น เพราะมองไม่เห็นวิธีที่จะทำให้เกิดผลกำไรขึ้นมาได้อย่างไร เช่น มีการฝากเงินเข้าบัญชีหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ แล้วมีการ

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 102 – 104.

¹⁴ เรียบเรียงจากสีหนาท ประยูรรัตน์, คำอธิบาย พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (กรุงเทพฯ : ส.เอเชียเพลส, 2542), หน้า 19 – 20.

โอนเงินจากบัญชีนี้เกือบทั้งหมดไปยังเมืองอื่นหรือประเทศอื่น โดยที่ลูกค้านี้ไม่เคยมีประวัติในการโอนเงินเช่นนี้มาก่อนหรือไม่สอดคล้องกับธุรกิจเดิม ๆ ของลูกค้านั้น มีการเปิดบัญชีไว้เพียงเพื่อเป็นที่พักพิงชั่วคราวก่อนที่จะโอนต่อไปยังบัญชีเงินฝากในต่างประเทศ มีธุรกรรมเช่นนี้บ่อยครั้ง คือ การฝากเงินหรือถอนเงินจำนวนมาก โดยไม่มีเหตุผลทางธุรกิจที่ชัดเจน หรือมีธุรกิจที่ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับการฝากถอนเงินจำนวนมาก, มีการส่งเงินโอน หรือรับเงินโอนเข้ามาโดยไม่มีเหตุผลทางธุรกิจที่ชัดเจนเพียงพอต่อการโอนเช่นนั้น มีการโอนเงินก้อนใหญ่ไปยังประเทศที่ถือกันว่าเป็นสวรรค์ทางด้านภาษี ซึ่งการโอนเงินเช่นนั้นไม่เคยมีมาก่อนในประวัติการทำธุรกิจของลูกค้ารายนี้

- การหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้มีการรายงานธุรกรรมตามกฎหมาย (Structuring or avoiding the reporting of transaction) ซึ่งบุคคลที่ผู้สุจริตส่วนใหญ่จะยอมรับภาระในการให้ข้อมูลแก่สถาบันการเงินเกี่ยวกับตนเองและธุรกรรมที่ทำ แต่อาชญากรหรือนักฟอกเงินไม่ต้องการให้มีข้อมูลใด ๆ เชื่อมโยงไปถึงตนเองและกิจการสกปรกได้ จึงต้องหาทางหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการรายงานดังกล่าว เช่น¹⁵ มีการซื้อเช็คเชียร์เช็คจำนวนมาก ตัวแลกเงิน หรือเช็คเดินทางหลายต่อหลายฉบับ โดยแต่ละฉบับยอดต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้สถาบันการเงินต้องรายงานให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทราบ หรือมีความพยายามซื้อเช็ค ตัวแลกเงิน หรือเช็คเดินทางเหล่านี้อยู่เรื่อยโดยไม่มีเหตุอันควรสมควร มาทำธุรกรรมด้วยกันที่ธนาคารกับลูกค้าอีกคนหนึ่งแล้วแยกย้ายกันไปคนละช่องทางก็พยายามที่จะโอนเงินก้อนใหญ่ โดยแตกยอดเงินให้น้อยกว่าครั้งละที่กำหนดในกฎกระทรวง ไม่ต้องการจะทำธุรกรรมตามที่แจ้งความประสงค์ไว้อีกต่อไป หลังจากที่ธนาคารบอกว่าต้องรายงานการทำธุรกรรมให้แก่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทราบ ไม่ได้ตั้งใจที่จะให้ข้อมูลสำหรับกรอกในรายงานให้ทางสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทราบเกี่ยวกับการทำธุรกรรม เวลาให้ข้อมูลโดยเฉพาะเกี่ยวกับตัวผู้ทำธุรกรรมเองมักจะให้ข้อมูลเพียงนิดเดียวหรือบางครั้งก็แจ้งเท็จจนธนาคารพิสูจน์ตัวแทบไม่ได้ มีการรับฝากโอนเงินเข้ามาจำนวนมากในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งแต่ละยอดที่ฝากมาไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง อันน่าเชื่อว่าเป็นความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมายเพื่อไม่แจ้งให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทราบ

- ธุรกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดฐานมูลฐาน (Connected with the commission of a predicate offence) ในกรณีธุรกรรมที่มีเหตุเกี่ยวข้องหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ผู้มี

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19 – 20.

หน้าที่ต้องรายงานสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เกี่ยวกับธุรกรรมนั้นในฐานะที่เป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยทันที

จากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้กำหนดให้หน่วยงานที่ต้องรายงานธุรกรรมหรือธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน คือ (1) สถาบันการเงิน ตามมาตรา 13 และมาตรา 14 (2) สำนักงานที่คืน ตามมาตรา 15 และ (3) ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการดำเนินการหรือให้คำแนะนำในการทำธุรกรรมที่เกี่ยวกับการลงทุน หรือการเคลื่อนย้ายเงินทุนตามมาตรา 16 การรายงานธุรกรรมดังกล่าว เพื่อติดตามร่องรอยของการโอนเงิน และมีให้อาชญากรทำการฟอกเงินได้

อาชญากรส่วนใหญ่มักจะทำธุรกรรมต่อสถาบันการเงินมากกว่าหน่วยงานอื่น สถาบันการเงินจึงเป็นแหล่งของการฟอกเงินที่สำคัญ เพราะเป็นช่องทางในการที่จะทำให้เงินสกปรกนี้ ได้มาจากอาชญากรรมกลมกลืนไปกับเงินสะอาดทั่วไปได้ สถาบันการเงินจึงกลายเป็นเครื่องมือในการฟอกเงินของอาชญากรไปโดยไม่รู้ตัว

3.5 สถาบันการเงินกับการรายงานธุรกรรม

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ มีหน้าที่รายงานธุรกรรมหรือธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน การรายงานธุรกรรมดังกล่าวเพื่อติดตามร่องรอยของการโอนเงินและมีให้อาชญากรทำการฟอกเงินได้ โดยเฉพาะอาชญากรมักจะทำธุรกรรมต่อสถาบันการเงินมากกว่าหน่วยงานอื่น สถาบันการเงินจึงเป็นแหล่งของการฟอกเงินที่สำคัญที่อาชญากรมักจะนำเงินที่ได้จากการกระทำความผิดมาทำธุรกรรมกับสถาบันการเงิน แต่ทั้งนี้เนื่องจากผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงินอาศัยช่องโหว่ของธุรกิจที่ไม่มีการจับบันทึกหรือทำหลักฐานทางการเงิน ทำให้การฟอกเงินเป็นไปได้ง่ายดายนและการสืบสวนเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก แม้ธุรกรรมทางการเงินใดที่ได้ทำขึ้นผ่านทางสถาบันการเงินแล้ว แต่หากสถาบันการเงินไม่มีการบันทึกหรือการรายงานต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ หน่วยงานที่รับผิดชอบก็อาจทราบได้ว่าการทำธุรกรรมใดที่เข้าเงื่อนไข ดังนั้นกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้สถาบันการเงินต้องรายงานธุรกรรมดังกล่าวต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เพื่อให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินนำข้อมูลที่ได้รับจากสถาบันการเงินมาตรวจสอบว่าธุรกรรมเหล่านั้นแท้จริงแล้วมีการกระทำซึ่งเข้าองค์ประกอบความผิดฐานฟอกเงินหรือไม่อย่างไร นอกจากนี้ เอกสารทางการเงินและเอกสารต่างๆ อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐาน หรือเพื่อติดตามร่องรอยการโอนเงินของผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงิน

3.5.1 การรายงานการทำธุรกรรม

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้กำหนดเกี่ยวกับการรายงานการทำธุรกรรมดังนี้

“มาตรา 13 เมื่อมีการทำธุรกรรมกับสถาบันการเงิน ให้สถาบันการเงินมีหน้าที่ต้องรายงานการทำธุรกรรมนั้นต่อสำนักงาน เมื่อปรากฏว่าธุรกรรมดังกล่าว เป็น

- 1) ธุรกรรมที่ใช้เงินสดมีจำนวนเกินกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวง
- 2) ธุรกรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีมูลค่าเกินกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือ
- 3) ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นธุรกรรม (1) หรือ (2)

หรือไม่ก็ตาม

ในกรณีที่ปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงใดที่เกี่ยวข้องหรืออาจเป็นประโยชน์ในการสืบค้นหรือยกเลิกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับธุรกรรมที่สถาบันการเงินได้รายงานไปแล้ว ให้สถาบันการเงินรายงานข้อเท็จจริงนั้นให้สำนักงานทราบโดยไม่ชักช้า”

สถาบันการเงินจึงไม่จำเป็นต้องรายงานในการทำธุรกรรมของลูกค้าทุกรายการหรือทุกคน โดยทำการรายงานเฉพาะธุรกรรมที่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้ต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ถ้าสถาบันการเงินมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริงที่สืบค้นถึงลักษณะของธุรกรรมที่ได้รายงานไปแล้ว เช่น ธุรกรรมที่ใช้เงินสดเกินจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง มีข้อมูลเพิ่มเติมว่าเป็นธุรกรรมที่เกี่ยวกับการฟอกเงินสถาบันการเงินก็จะต้องรายงานข้อเท็จจริงอันเป็นการสืบค้นนั้นโดยไม่ชักช้า และในทางตรงกันข้าม ถ้ามีข้อมูลเพิ่มเติมว่า มิได้เป็นธุรกรรมที่เกี่ยวกับการฟอกเงิน สถาบันการเงินก็ต้องรายงานเพื่อยกเลิกข้อเท็จจริงที่ได้รายงานไปแล้วโดยไม่ชักช้าเช่นกัน

ถ้าปรากฏในภายหลังซึ่งเชื่อได้ว่า ธุรกรรมที่ได้กระทำไปแล้ว เป็นธุรกรรมที่ต้องรายงานมิได้รายงานและต่อมาปรากฏว่าข้อเท็จจริงใดที่เกี่ยวข้อง หรืออาจจะเป็นประโยชน์ในการสืบค้นข้อเท็จจริง เช่น มีข้อมูลเพิ่มเติมว่าเป็นธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน สถาบันการเงินก็ต้องรายงานการสืบค้นข้อเท็จจริงนั้นโดยไม่ชักช้า หรือในทางตรงกันข้ามถ้ามีข้อมูลเพิ่มเติมว่า มิได้เป็นธุรกรรมที่เกี่ยวกับการฟอกเงิน สถาบันการเงินจะต้องรายงานให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทราบไม่ชักช้า เหตุการณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ในการตรวจสอบธุรกรรมโดยสถาบันการเงิน เช่น กรณีธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยตาม (3) อาจมีข้อมูลเพิ่มเติมที่จะเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยในขณะตรวจสอบ แต่ข้อมูลบ่งชี้ว่าเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยปรากฏขึ้นภายหลัง ดังนี้ สถาบันการเงินก็จะต้องรีบรายงานโดยไม่ชักช้า ตามพระราชบัญญัติ

ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินที่ได้กำหนดเกี่ยวกับธุรกรรมที่ต้องรายงานภายหลังไว้ในมาตรา 14 ดังนี้

“มาตรา 14 ในกรณีที่ปรากฏในภายหลังว่ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า ธุรกรรมใดที่ได้กระทำไปแล้ว โดยมีได้มีการรายงานตามมาตรา 13 เป็นธุรกรรมที่สถาบันการเงินต้องรายงานตามมาตรา 13 ให้สถาบันการเงินรายงานให้สำนักงานทราบโดยไม่ชักช้า”

3.5.2 การรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย

สำหรับธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดนิยามความหมายไว้ในมาตรา 3 โดยให้ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย หมายถึง “ธุรกรรมที่มีความซับซ้อนผิดไปจากการทำธุรกรรมในลักษณะเดียวกับที่ทำกันอยู่ตามปกติ ธุรกรรมที่ขาดความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจ ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากระทำขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือธุรกรรมที่เกี่ยวข้องหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐาน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้ง”

ดังนั้น คำว่า “ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย” จึงหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำนิติกรรม สัญญา หรือการดำเนินการใด ๆ กับผู้อื่น ทางการเงิน ทางธุรกิจ หรือการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือที่เรียกว่า ธุรกรรม ที่ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้ง โดยมีลักษณะเป็น “ธุรกรรมที่มีความซับซ้อนผิดไปจากการทำธุรกรรมในลักษณะเดียวกับที่ทำกันอยู่ตามปกติ ธุรกรรมที่ขาดความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจ ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า การกระทำขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือธุรกรรมที่เกี่ยวข้องหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐาน ซึ่งอาจเป็นธุรกรรมที่มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะดังที่กล่าวมานี้”

การรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยตามมาตรา 13(3) สถาบันการเงินจะต้องรายงานสำนักงาน ป.ง. ภายใน 7 วันนับแต่วันที่มิเหตุอันควรสงสัย ซึ่งแตกต่างหากจากการรายงานตามปกติของสถาบันการเงินซึ่งกำหนดไว้เดือนละ 2 ครั้ง

3.5.3 สถาบันการเงินที่มีหน้าที่ในการรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย

สถาบันการเงินในประเทศไทย ประกอบด้วยสถาบันการเงินประเภทธนาคาร และสถาบันการเงินอื่น ๆ ที่มีใช้ธนาคาร สถาบันการเงินที่เป็นธนาคาร¹⁶ ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ กิจการวิเทศธนกิจ และธนาคารที่ตั้งโดยกฎหมายพิเศษ หรือธนาคารที่ดำเนินการเฉพาะอย่าง ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย

สำหรับสถาบันการเงินอื่นที่มีใช้ธนาคาร ได้แก่ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม บริษัทเครดิตฟองซิเออร์ บรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ โรงรับจำนำ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนประกันสังคม

นอกจากนี้ ในปี 2540 ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินและวิกฤตสถาบันการเงินในประเทศไทยและเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทางกรมได้จัดตั้งสถาบันการเงินเฉพาะกิจเพิ่มขึ้นอีก 4 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารสินเชื่อสหกรณ์ (อบส. หรือ PLMO) บรรษัทบริหารสินทรัพย์ สถาบันการเงิน (บบส. หรือ AMC) บรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย (บตท. หรือ SME) องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส. หรือ FRA)

ภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 รวมทั้งกฎกระทรวง (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สถาบันการเงิน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการรายงานธุรกรรมตามกฎหมายฟอกเงิน มีดังต่อไปนี้

1) ธนาคารพาณิชย์ ปัจจุบันประเทศไทยมีธนาคารพาณิชย์ จำนวนทั้งสิ้น 34 ธนาคาร¹⁷ โดยแบ่งเป็น ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย 17 ธนาคาร สาขาธนาคารต่างประเทศ 17 ธนาคาร และประกอบกิจการวิเทศธนกิจรวมทั้งหมด 16 ธนาคาร

2) บริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ ทางกรมได้มีนโยบายสนับสนุนให้แยกธุรกิจเงินทุนและธุรกิจหลักทรัพย์ออกจากกันเพื่อป้องกันความเสี่ยงอันอาจจะเกิดแก่เงินออมของประชาชน ในปี 2540 ได้เกิดวิกฤตการณ์อย่างรุนแรงในระบบสถาบันการเงิน เนื่องจากเศรษฐกิจชะลอตัว มีหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ในระดับสูง ทำให้การดำเนินงานของบริษัทเงินทุนประสบปัญหาขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรงประชาชนขาดความเชื่อมั่นในระบบสถาบันการเงินมี

¹⁶ สถาบันการเงินในประเทศไทย ในเอกสารเผยแพร่ธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง “ระบบการเงิน” ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย, ธันวาคม 2541, หน้า 1.

¹⁷ ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

การถอนเงินและทวงหนี้จากบริษัทเงินทุน ทางกรได้เข้าดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้บริษัท
เงินทุน จำนวน 58 แห่งระงับการดำเนินกิจการชั่วคราว และให้ยื่นแผนฟื้นฟูกิจการต่อ
คณะกรรมการปฏิรูประบบสถาบันปัจจุบันจึงมีบริษัทเงินทุนเหลืออยู่เพียง 7 บริษัท¹⁸

ส่วนบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ ตามข้อกำหนดของกฎหมายปัจจุบันนั้น ทำให้
ธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ประกอบด้วยธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ 3 ประเภท ได้แก่ กิจการเครดิต
ฟองซิเออร์ กิจการรับซื้อฝาก และกิจการอื่นตามที่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีตามเงื่อนไขที่กำหนด
อย่างไรก็ตามทางการได้ขยายขอบเขตการดำเนินธุรกิจของบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ให้ครอบคลุม
การให้สินเชื่อและบริการการเงินเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์และการประกอบกิจการอื่น ๆ ปัจจุบัน
บริษัทเครดิตฟองซิเออร์จึงเหลืออยู่เพียง 4 แห่งเท่านั้น¹⁹

3) สหกรณ์ จนถึงปัจจุบันสหกรณ์ในประเทศไทยทุกประเภทมีจำนวนทั้งสิ้น
14,550 สหกรณ์²⁰ แต่ดำเนินการเพียง 8,783 สหกรณ์ ส่วนที่เหลือจะเป็นสหกรณ์ซึ่งไม่ได้
ดำเนินการหยุดการดำเนินการ หรืออยู่ในระหว่างการดำเนินคดีล้มละลาย พินาศทรัพย์ และ
การชำระบัญชี หรือเลิกกิจการ สหกรณ์หลักซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันการเงินที่มีโชครือนานนั้น ได้แก่
สหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์ออมทรัพย์ ปัจจุบันมีจำนวน 4,439 และ 1,275 สหกรณ์
ตามลำดับ²¹

4) บรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (บบส.) ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราช
กำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน พ.ศ. 2542 โดยมีประเด็นสำคัญให้ บบส. สามารถ
ทำธุรกรรมด้านการให้กู้ยืมเงินแก่ลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่ประสบปัญหาและแก้ไขวิธีการซื้อ
หรือโอนสินทรัพย์ ให้มีความคล่องตัวมากขึ้น เพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจโดยทำหน้าที่จัดการ
ลูกหนี้ที่ได้รับประมุขมาซึ่งอาจจะเป็นการหาผู้ร่วมทุน ที่ปรึกษาทางการเงินหรือการตลาด หรือ
แหล่งเงินทุนให้กับลูกหนี้เหล่านี้ ปัจจุบันบรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงินมีจำนวน 17
บริษัท²² ที่ยังให้ดำเนินการอยู่

¹⁸ ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

¹⁹ ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

²⁰ นำมาจากรายงานจำนวนสหกรณ์ตามสถานะของสหกรณ์ทุกประเภท สำนักงานตรวจ
บัญชีสหกรณ์ ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

²¹ ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

²² ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

3.5.4 หน้าที่ของสถาบันการเงิน

หน้าที่ของสถาบันการเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้แก่หน้าที่ในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้²³

3.5.4.1 การรายงานการทำธุรกรรม

มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน 2542 รายละเอียดตามหัวข้อ 3.5.1

3.5.4.2 การจัดให้ลูกค้าแสดงตน

มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 บัญญัติให้สถาบันการเงินจัดให้ลูกค้าแสดงตนทุกครั้งก่อนการทำธุรกรรมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยมีข้อยกเว้นในกรณีที่ลูกค้าได้แสดงตนไว้ก่อนแล้ว ก็ไม่ต้องมีการแสดงตนซ้ำอีก

สำหรับวิธีการแสดงตนเป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ซึ่งปัจจุบันได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วิธีการแสดงตนของลูกค้าสถาบันการเงิน ลงวันที่ 11 กันยายน 2543 ซึ่งมีสาระสำคัญ ได้แก่

ก. การแสดงตนของลูกค้าซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา อย่างน้อยต้องแสดงข้อมูลและหลักฐานดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อและนามสกุล
- (2) เลขประจำตัวประชาชน หรือเลขหนังสือเดินทางในกรณีที่เป็นคนต่างด้าว
- (3) ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน หรือถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยในกรณีที่เป็นคนต่างด้าว
- (4) วันเดือนปีเกิด
- (5) เพศ
- (6) สถานภาพ

²³ นิกร เกรีกูล, การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ทฤษฎี กฎหมาย และแนวปฏิบัติ (กรุงเทพฯ ; สำนักพิมพ์ Tranlator at law.com, 2543) , หน้า 133-138

(7) สัญชาติ

(8) หลักฐานสำคัญประจำตัวบุคคล ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ หนังสือเดินทาง หรือ เอกสารประจำตัวอื่น ที่ออกโดยทางราชการ

(9) อาชีพ สถานที่ทำงาน และหมายเลขโทรศัพท์

(10) สถานที่สะดวกในการติดต่อ และหมายเลขโทรศัพท์

(11) ลายมือชื่อผู้ทำธุรกรรม

ในกรณีที่สถาบันการเงินสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข้างต้นด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ สถาบันการเงินอาจให้ลูกค้าแสดงตนด้วยการแสดงเฉพาะชื่อนามสกุลวันเดือนปีเกิด เลขประจำตัวประชาชน และลายมือชื่อผู้ทำธุรกรรมก็ได้

ข. การแสดงตนของลูกค้าซึ่งเป็นนิติบุคคล อย่างน้อยต้องแสดงข้อมูลและหลักฐานดังต่อไปนี้

(1) ชื่อนิติบุคคล

(2) เลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากร

(3) สถานที่ตั้ง และหมายเลขโทรศัพท์

(4) ประเภทการประกอบการ

(5) หนังสือรับรองข้อความในทะเบียนที่นายทะเบียนออกให้ไม่เกินหนึ่งเดือน

(6) ตราประทับของนิติบุคคล (ถ้ามี)

(7) บัตรประจำตัวผู้เสียภาษีอากร

(8) ลายมือชื่อผู้มีอำนาจลงนามแทนนิติบุคคล

3.5.4.3 การจัดให้ลูกค้าบันทึกข้อเท็จจริง

หน้าที่การจัดการให้ลูกค้าบันทึกข้อเท็จจริงกำหนดไว้โดยมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งใช้บังคับในกรณีการทำธุรกรรมตามมาตรา 13 โดยให้สถาบันการเงินจัดให้ลูกค้าบันทึกข้อเท็จจริงต่างๆเกี่ยวกับธุรกรรมดังกล่าวด้วย

สำหรับแบบ รายการ หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับเรื่องนี้ปัจจุบันกำหนดไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ซึ่งมีสาระสำคัญ ได้แก่

1. การบันทึกข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับธุรกรรมที่สถาบันการเงินจะต้องรายงานต่อสำนักงาน ให้ใช้แบบรายงานการทำธุรกรรมสำหรับธุรกรรมตามมาตรา 13 (1), (2) หรือ (3) แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงออกตามความในมาตรา 17 (ปัจจุบัน คือ กฎกระทรวง ฉบับที่ 4๑)
2. การบันทึกข้อเท็จจริงข้างต้น ให้ลูกค้าลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ในกรณีที่ลูกค้าปฏิเสธที่จะทำบันทึกข้อเท็จจริงหรือปฏิเสธที่จะลงลายมือชื่อในบันทึกดังกล่าว ให้สถาบันการเงินจัดบันทึกข้อเท็จจริงโดยระบุข้อเท็จจริงเท่าที่ปรากฏในขณะที่ทำธุรกรรมแล้วแจ้งให้สำนักงานทราบทันที

3.5.4.4 การเก็บรักษาข้อมูล

มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 กำหนดให้สถาบันการเงินเก็บรักษารายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงตนของลูกค้าและบันทึกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทำธุรกรรมเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่มีการปิดบัญชีหรือยุติความสัมพันธ์กับลูกค้า หรือนับแต่ได้มีการทำธุรกรรมนั้น แล้วแต่ที่กำหนดระยะเวลาใดจะยาวกว่า (เว้นแต่จะได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติเป็นอย่างอื่น) ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบร่องรอยทางการเงินในกรณีที่มีการสืบสวนหรือดำเนินคดีกับผู้หนึ่งผู้ใดที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมในสถาบันการเงิน

จะเห็นได้ว่า สถาบันการเงินต้องรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยตามกฎหมายไทยได้กำหนดไว้ในบทนิยาม แต่ไม่ได้มีแนวทางในการพิจารณากำหนดรูปแบบธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย ดังนั้นการศึกษาการรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยของกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพิจารณากำหนดรูปแบบและลักษณะของการฟอกเงินต่อไป